

- Krutov, V. V.** (2009). From patriotic education, the fight against terrorism ... to non-governmental national security system. K.: Vyd. «Presa Ukrainy», 592 p. (in Ukrainian).
- Nation.** Retrieved from <http://histua.com/slovník/n/naciya> (in Ukrainian).
- The rights of man** (1999): Sbornyk mezhdunarodno-pravovyxh dokumentov. Mn.: Belfas, 318 p. (in Russian).
- Wikipedia.** Retrieved from <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (in Ukrainian).
- Zabuzhko, O.** (1991). Philosophy national idea: Ukraine and Europe. Zustrichi, № 2, P. 100. (in Ukrainian).
- Zhulynskyi, M. H.** (2010). Nation. Culture. References: nat.-cult. myths ideological and aesthetic. Finding Ukrainian literature. K.: Nauk. Dumka, 560 p. (in Ukrainian).

Т. Ф. Мельничук

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА И НАЦИОНАЛЬНОГО ИММУНИТЕТА ДЛЯ СОХРАНЕНИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ УКРАИНСКОГО НАРОДА

Рассматриваются вопросы патриотического воспитания молодежи на принципах национальной идеи, сохранения национальных и культурных ценностей и традиций украинского народа. Представлены средства формирования и развития чувства патриотизма у студентов. Предложено определение понятия «национальный иммунитет» как устойчивой гражданской позиции, уверенности в принципах национальной идеи, осознание ответственности за судьбу нации, государства и народа.

Ключевые слова: воспитание; национальная украинская идея; национальный иммунитет; патернализм; патриотизм; система культурных ценностей.

T. Mel' nichuk

EDUCATION OF PATRIOTISM AND NATIONAL IMMUNITY FOR CONSERVATION OF THE CULTURAL HERITAGE OF UKRAINIAN PEOPLE

The article deals with the patriotic education of youth on the principles of the national idea, preservation of national and cultural values and traditions of the Ukrainian people. Means of formation and development of a sense of patriotism among the students is provided. The definition of «national immunity» as a stable civil position, confidence in the principles of the national idea, a sense of responsibility for the fate of the nation, state and nation is proposed.

Educating of the younger generation as the patriots of the state is one of the key objectives of academics. Ukraine is a sovereign, independent, democratic, social, law-based state with state symbols: the State Flag of Ukraine, the State Emblem of Ukraine, the State Hymn of Ukraine. State sovereignty, constitutional order, territorial integrity of the State, the legitimate interests and rights, prevention of separatism and fascism - these concepts should be incorporated in the ideological program of patriotic education as fundamental principles. It is necessary to focus on the formation of the students' national immunity as sustainable citizenship, confidence in the principles of the national idea, sense of responsibility for the fate of the nation, the state and people.

Key words: education; national immunity; paternalism; patriotism; the system of cultural values; Ukrainian national idea.

Рецензенти

Амеліна С. М. – д. пед. н., проф.,
Гаманюк В. А. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2014

УДК 378:61-057.87

О. Г. Кісельова

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена проблемі навчання фармацевтичної номенклатури майбутніх медиків у вищих медичних навчальних закладах. У статті проаналізовано поняття фармацевтичної номенклатури, обґрунтовано необхідність її засвоєння студентами вищих медичних навчальних закладів, розробки методики її навчання в процесі вивчення курсу латинської медичної термінології у медичних університетах.

Ключові слова: майбутній лікар; медична термінологія; терміноелементи; терміносистема; фармацевтична номенклатура.

Вступ. Вихідні концептуальні положення щодо сучасної професійної підготовки майбутніх медичних працівників, шляхи її модернізації відповідно до сучасних потреб суспільства і особистості визначені у Структурах ключових компетенцій, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях (2004); Національному класифікаторі України: Класифікатор професій ДК 003:2010 (2010); Комплексі нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої медичної освіти (Додаток 1 до наказу МОЗ України від 22.03.2004, №148); Рішенні колегії МОЗ України від 12.05.2004, № 5 «Про подальші заходи щодо покращення діяльності вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів та закладів післядипломної освіти» та інших документах.

Проблемам розвитку медичної освіти, професійної підготовки медичних кадрів присвячено й вагомі наукові дослідження О. П. Волосовець, Я. В. Цехмістера, І. Є. Булах, Н. В. Стучинської, Я. М. Кміта та ін.). Останнім часом у працях науковців значна увага приділяється впровадженню активних методів навчання в педагогічний процес професійної підготовки майбутніх лікарів та фармацевтів (О. М. Біляєва, С. І. Тихолаз, В. Л. Сліпчук).

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, навчально-методичної літератури, проблеми методики навчання медичної термінології майбутніх лікарів в вищих навчальних медичних закладах III–IV рівнів акредитації залишилися поза увагою дослідників. На сьогоднішній день недостатня увага приділена розробці методики навчання медичної термінології (Возможный путь реорганизации системы здравоохранения в Украине, 2004).

Разом з тим, наукові дослідження, передовий педагогічний досвід переконують, що коректна методика навчання медичної термінології слугує формуванню кваліфікованого спеціаліста-медика як на етапі додипломної підготовки і на етапі післядипломної підготовки, а також у професійній діяльності, нової генерації викладачів, здатних науково обґрунтовувати і практично реалізовувати завдання сучасної освіти, навчати й виховувати сьогоднішніх студентів-медиків (Медична освіта у світі та в Україні, 2005).

Враховуючи об'єктивну потребу і соціальну значущість якісної професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах, актуальність проблеми формування їх практичних умінь і навичок використовувати спеціальну термінологію у професійній діяльності **метою статті** обрано проблему навчання фармацевтичної номенклатури майбутніх медиків у вищих медичних навчальних закладах.

Особливості навчання фармацевтичної номенклатури. Варто зазначити, що сучасні вимоги, щодо підготовки спеціалістів у різних галузях, передба-

чають глибоке знання та розуміння термінології обраної спеціальності, а у сфері медицини та фармакології передбачають володіння практичними навичками для роботи з міжнародними номенклатурами (Цехмістер Я. В., 2002).

Фармацевтична номенклатура – окрема галузь медичної лексики зі своєю специфікою, функціонуюча за своїми певними законами. Засвоєння цієї специфіки і цих законів у вживанні номенклатури лікарських засобів, чітке та грамотне оформлення рецептів – головне завдання, що стоїть перед студентами при вивченні даного розділу курсу латинської медичної термінології. Фармацевтична номенклатура обслуговує цілий комплекс спеціальних дисциплін. Фармацевтичні терміни можуть позначати як сировину, з якої отримують лікарські речовини, так і продукти її переробки. За різноманітністю способів утворення фармацевтична термінологія не знає собі рівних серед інших областей медичної лексики. Вивчення фармацевтичної термінології і рецептури є фундаментальним розділом мовної підготовки майбутніх лікарів і готує їх до сприйняття основних курсів, які складають предмет усіх спеціальних, профільних дисциплін медичного вузу.

Особливість навчання фармацевтичної номенклатури полягає у тому, що якість її засвоєння значною мірою визначається розумінням базових понять. Номенклатура (лат. *nomenclatura* – перелік, розпис імен) – перелік найменувань, термінів, категорій, які вживаються у певній галузі науки, техніки тощо. Відповідно, номенклатура лікарських засобів – це перелік найменувань усіх лікарських засобів, офіційно дозволених для застосування. Одна з основних вимог до найменувань лікарських засобів – звуковий і формальний вигляд кожного з них повинен бути неповторний, однозначний, чітко виділятися у номенклатурі лікарських засобів.

Майбутні лікарі мають також розуміти, що лікарські речовини, що реалізуються оптовими та роздрібними фармацевтичними організаціями, неоднорідні за своїм характером. Вони включають такі групи одиниць, як лікарська сировина, хімічні сполуки, продукти тваринного походження, і у зв'язку з цим вони можуть включати у свої назви елементи ботанічної, фармакогностичної, хімічної та інших номенклатур. Саме тому номенклатурні найменування згідно з типовими групами сформовані на основі загальних особливостей форми та змісту, а саме:

- тривіальні найменування лікарських засобів (натуральних або синтетичних);
- міжнародна номенклатура органічної і неорганічної хімії;
- найменування лікарської рослинної сировини та продуктів (препаратів), первинної обробки.

Значна увага повинна бути приділена вивченню номенклатурних найменувань у складі тієї чи іншої типової групи, оскільки це дозволяє встановлювати загальні принципи, що лежать в основі побудови тематично об'єднаних найменувань. Вивчення цих

принципів дозволить не тільки швидко та точно перекладати на російську мову, а й грамотно будувати латинські фармацевтичні терміни.

При вивченні фармацевтичної номенклатури значної уваги варто приділити тривіальним найменуванням лікарських засобів. Так, одним із видів такого найменування є патентовані та непатентовані найменування лікарських засобів. Абсолютна більшість фармацевтичних термінів – це однослівні найменування готових лікарських засобів. Динамічний розвиток ринку фармацевтичних послуг у другій половині ХХ століття сприяв значному розширенню їх асортименту та, як наслідок, появи нових найменувань у номенклатурі лікарських препаратів. За літературними даними, в світі, на сьогодні, налічується приблизно 300 тис. препаратів безрецептурного продажу та 100 тис. рецептурних засобів.

Варто зазначити, що існує досить обмежений список Міжнародних непатентованих найменувань (МНН), тобто умовних позначень лікарських речовин, складених за прийнятими Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) правилами. Такі найменування проходять міжнародну експертизу за встановленою ВООЗ процедурою і визнані національними Міністерствами охорони здоров'я країн – членів ВООЗ у якості універсальних найменувань лікарських засобів. МНН дозволяє розпізнавати активну лікарську речовину в будь-якому найменуванні. Однак багато фармацевтичних фірм воліють продавати препарати під своїми, особливими назвами, запатентованими в якості торговельних брендів.

У процесі навчання фармацевтичної номенклатури увага звертається на патентовані найменування як торгові фірмові найменування, що представляють собою товарні знаки, зареєстровані як знаки власності тієї чи іншої окремої фірми-виробника та захищені патентами або посвідченнями про реєстрацію. На патентованій найменуванні вказує значок ® праворуч від назви лікарського засобу, наприклад, ®. Він означає англійське «*registered*» – зареєстрований. Більшість препаратів, вироблених в Україні – це копії оригінальних лікарських засобів, або дженерики (якщо термін патентного захисту оригінальної лікарської речовини закінчується, то право виробляти його отримують і інші фірми). Однак копіювати торгову патентовану назву не має права ніхто. Треба або використовувати МНН, або оформляти та оплачувати власну оригінальну торгову назву. Таким чином, збільшення найменувань лікарських засобів, їх синонімія відбувається значно швидше, ніж розробка нових, оригінальних лікарських речовин.

Найчастіше нові ліки винаходяться, а потім безпосередньо створюються у хіміко-фармацевтичних лабораторіях шляхом хімічного синтезу. Будь-яка оригінальна лікарська речовина є насамперед хімічною сполукою, і на етапі свого першого синтезування природним чином набуває

наукове, «хімічне» найменування, складене згідно принципам Міжнародної номенклатури органічної хімії. Склад компонентів і їх розташування в систематичній назві повністю відповідає складу та структурі молекули хімічної сполуки. Студентам це можна пояснити на прикладі відомого анальгін. Наукове позначення Анальгін звучить так: 1-феніл-2, 3-диметил-4-метиламинопиразолон-5-И-метансульфонат натрію. З точки зору хімії таке позначення є ідеальним. Проте використання його у повсякденному житті практично неможливо через його складність і громіздкість. Такі важкі для вимови словосполучення не можуть служити засобом спілкування не тільки для хворих, які звертаються за ними в аптеку, а й для лікарів і фармацевтів у їх практичній професійній діяльності. Саме тому в якості назв готових лікарських засобів використовуються не наукові, а тривіальні назви (від лат. *trivialis* – буденний, зручний). Тривіальне найменування тієї ж активної речовини може не збігатися в реєстрах, номенклатурі різних країн; навіть усередині однієї країни одна і та ж лікарська речовина може мати різні торгові назви.

Студентам необхідно засвоїти, що тривіальна і комерційна номенклатури носять досить довільний характер, однак безглуздими найменування лікарських засобів назвати ніяк не можна. Переважна більшість їх може містити різного роду інформацію про лікарські речовини: вказувати на область застосування або основний терапевтичний ефект препарату, відображати склад або фармацевтичну групу, до якої належать дані ліки.

Необхідно також розглянути з студентами способи побудови тривіальних найменувань. Вони можуть бути різними:

1. Суфіксальний / формантний (найбільш часті суфікси - in -, - ol -, - al -): Atropinum, Veronal, Dermatolum. Іногда в ролі суфіксів виступають і частини знаменних слів: - cid - (від лат. Occido – вбивати): Ruocidum, Plasmocid; - norm - (частина слова «norma»): Venonorm, Panzynorm -, - san (від лат. sanare – лікувати): Myelosamim. Деякі назви лікарських препаратів утворені за допомогою специфічних для мови реклами фінальних елементів - a і - o: Denta, зубні краплі (від лат. dens (G. Sg – dentis) зуб + - a); Dolo, анальгезуючий засіб (від лат. Dolorболь + - o).

2. Префіксальний (приставки в поєднанні з кореневою морфемою вказують зазвичай на прями дії лікарського засобу, наприклад anti -, contra - (проти): Antistruminum (anti - + лат. Strumазоб + - in -); a -, an - (ні, заперечення), de (s) - (від, усунення), e -, ex -, exo - (з): Abaktal (a - + bacterium + - al); Decaris (de - + ascaris - аскарида); Exoderil, протигрибковий засіб (exo - + греч. дермашкіра). Префікси super -, supra - (понад), ultra - (більш ніж, понад), ій - (добре, в нормі) підкреслюють ефективність препаратів: Supradyn, мультивітамінний комплекс (supra - + греч. dynamисила); Ultracaine, сильний місцево-знеболюючий засіб із швидкою дією.

3. Основоскладання – з'єднання двох чи більше основ: з використанням сполучних голосних (- o - , - i - , - a -) або без них, шляхом примикання: Mucosolvan (лат. mucus слизь + -o- + soIvo розчинувати); Regulton (лат. regulo – керувати, греч. topo – снапруга).

4. Скорочення слова – спосіб, який найчастіше використовується у найменуваннях лікарських засобів. Матеріалом для скорочення служать МНН відповідних лікарських речовин або вихідне словосполучення: Paracet (від Paracetamol); Епар (від Enalapril); Humulin (лат. Humanus людський, Insulin інсулін анат. insula Langerhansi).

5. Абревіація, або скорочення слів із збереженням тільки їх початкових букв: ISDN (від Insosorbiter dinitras).

При всьому різноманітті способів словотворення, застосовуваних при створенні торгових назв лікарських засобів, при їх формуванні повинні враховуватися деякі загальні вимоги та принципи: можлива стислість, благозвучність, уникнення подібності та омонімії з іншими назвами, відсутність негативних асоціацій, оригінальність написання і звучання.

Варто зазначити, що більшість тривіальних найменувань створюються з постійного набору частотних відрізків, або терміоелементів греко-латинського походження. Головна їх властивість – регулярність вживання і закріпленій за кожним з них вузькоспеціальний сенс. Безумовно, деякі терміоеlementи будуть легко впізнанні за анатомо-гістологічним розділом і клінічним терміоеlementом (СРС). І це цілком природно, адже лікарські препарати допомагають лікареві в лікуванні різних патологій, і назви хвороб або хворих органів часто присутні у назвах ліків. Наприклад, очевидно, що препарат гемостимулін (Haemostimulinum) має антианемічний ефект і спрямований на оздоровлення системи кровообігу, медикамент під назвою Анестезин (Anaesthesinum) застосовується при стоматологічних операціях та маніпуляціях як знеболюючий засіб, препарат Стоптусин (Stoptussinum) усуває кашель. Запам'ятавши їх написання і значення, студент зможе досить точно визначити призначення того чи іншого лікарського засобу.

Також розрізняють терміоеlementи, які вказують на клініко-терапевтичні властивості лікарських засобів. З назв більшості лікарських препаратів можна розпізнати багато корисної інформації про його терапевтичне застосування. Іноді в них прямо вказується орган тіла людини або система, на які спрямована дія основної лікарської речовини. Після вивчення клінічної та анатомічної терміносистем не важко визначити призначення таких ліків як Кардіовален, Панангін, Ультрапрокт, Лаксасепт, Гемостимулін, Фарингосепт і т. п., а також грамотно записувати їх на латинській мові.

Не менш важливо навчити студентів визначити за найменуванням препарату його приналежність

до тієї чи іншої клініко-терапевтичної групи. Так, наприклад, у стоматологічній практиці використовується широкий спектр лікарських засобів, а не тільки анальгетики, як часто думають. Взявши на себе відповідальні функції з лікування хворих, у зубного лікаря виникає необхідність мати ґрунтовні знання не тільки безпосередньо по стоматології. Оскільки хвороби ротової порожнини часто походять від патології інших, розташованих деколи дуже далеко від неї органів і систем організму людини, а тому стоматолог, щоб боротися не з наслідком, а з причиною захворювання, повинен добре розумітися у неврології, ангиології, ЛОР-хворобах, шкірних і слизових інфекціях та в інших областях медицини. З іншого боку, хвороби зубів, особливо якщо вони затяжні, що нерідко трапляється на практиці, призводять до ускладнень, викликають, наприклад, шлунково-кишкові, серцеві і навіть урологічні розлади, знання симптоматичного лікування яких необхідне лікарю-стоматологу. Кожен стоматолог повинен вміти, наприклад, усунути гіпертонічний криз, який може виникнути на стоматологічному прийомі. Хірургічні втручання зобов'язують стоматолога добре знати і анестетики, та антисептичні засоби, профілактичні заходи у разі таких захворювань, як правець, сказ та ін.

Студенти повинні засвоїти і терміоеlementи, які вказують на природне походження лікарського препарату. Алкалоїди та глюкозиди рослин так само, як і різні витяжки з лікарсько-рослинної сировини, традиційно є важливою складовою багатьох лікарських засобів. Інформація подібного роду найчастіше присутня у назві медикаменту у вигляді частини власного імені рослини: Novo-Passit Ново-Пасит, Passilat Пассілат, Passidorm Пассідорм. Іноді лікарські засоби виходять з органів і продуктів життєдіяльності тварин (комах) або мають у своєму складі відповідні добавки. До них відносяться: органопрепарати, тобто препарати, отримані з внутрішніх органів або залоз внутрішньої секреції тварин (часто мають у своєму складі назву цих органів і залоз): Cerebrolysinum, комплекс пептидів з головного мозку свині; Pancreatinum, порошок з підшлункової залози забійної худоби; Vitohepalum, розчин для ін'єкцій, що містить екстракт печінки; Arilacum, таблетки, містять суху речовину маточного молочка; Apisarthronum, мазь – препарат бджолоїної отрути (лат. apis, isf бджола).

У свою чергу, також розрізняють терміоеlementи, що вказують на хімічне (синтетичне) походження лікарського препарату. Так, як більшість лікарських засобів виходить методом хімічного синтезу (наприклад, синтетичні антибіотики), то іноді в їх найменування вводиться початкова частина слова syntheticus (синтетичний) – syn (th): Synthomyci – пит, таблетки, мазь – синтетичний аналог стрептоміцину. Наявність хімічних компонентів органічного або неорганічного походження можна легко встановити за звучанням, частиною графічно,

по частотним відрізкам (- hydr -, - ox (y) -, - phosph -, - fer (r) -, - phthor -, - c (h) lo (r) -, - io (d) -, - brom -, - bism -, - calc -, - zin (c) - тощо).

Зазначимо, що у процесі навчання фармацевтичної номенклатури доцільно використовувати активні методи навчання, зокрема: вирішення проблемних та ситуаційних завдань професійної діяльності, вико-

нання науково-пошукових творчих робіт, дискусія, метод проектів тощо (Бухальська С. Є., 2009).

Таким чином якісне засвоєння студентами вищих медичних навчальних закладів фармацевтичної номенклатури сприяє свідомому вибору медичних препаратів і здійсненню ефективного лікування хворих.

Література

Бухальська С. Є. Компетентнісний підхід. Теоретичний аналіз ключових дефініцій вищої медичної освіти / С. Є. Бухальська // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2009. – № 2. – С. 84 – 88.

Возможный путь реорганизации системы здравоохранения в Украине. – К.: «Полимед», 2004. – 50 с.

Медицина освіти у світі та в Україні: навч. посібн. / Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, О. П. Волосо-
вець, В. Ф. Москаленко, І. Є. Булах та ін. – К.: Книга плюс, 2005. – 384 с.

Цехмістер Я. В. Допрофесійна підготовка учнів у ліцеї медичного профілю: теорія і практика: Монографія. – К.: Наукова думка, 2002. – 620 с.

References

Bukhalska, S. Ye. (2009). Competence approach. Theoretical analysis of the key definitions of higher medical education. Nova pedagogichna dumka. Rivne, № 2, P. 84 – 88.

A possible way to reorganize the health system in Ukraine (2004). K.: «Polymed», 50 p.

Medical education in the world and in Ukraine: navch. posibn. (2005). Yu. V. Poliachenko, V. H. Perederii, O. P. Volosovets, V. F. Moskalenko, I. Ye. Bulakh ta in. K.: Knyha plus, 384 p.

Tsekhmister, Ya. V. (2002). Pre-professional training of students in high school health profile: Theory and Practice: Monohrafiia. K.: Naukova dumka, 620 p.

А. Г. Киселева

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ НОМЕНКЛАТУРЕ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Статья посвящена проблеме обучения фармацевтической номенклатуре будущих медиков в высших медицинских учебных заведениях. В статье проанализировано понятие фармацевтической номенклатуры, обоснована необходимость её усвоения студентами высших медицинских учебных заведений, разработки методики её обучения в процесс ее изучения курса латинской медицинской терминологии в медицинских университетах.

Ключевые слова: будущий врач; медицинская терминология; терминосистема; терминологические элементы; фармацевтическая номенклатура.

O. Kiselova

THE PECULIARITIES OF THE PHARMACEUTICAL NOMENCLATURE TRAINING BY THE STUDENTS OF THE HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS

The article deals with the problem of the pharmaceutical nomenclature training of the future physicians in higher medical institutions. The paper explores the concept of the pharmaceutical nomenclature; it is grounded the necessity of its learning by students in higher education institutions; it is observed the development of the methods of the pharmaceutical nomenclature learning in the process of the Latin medical terminology learning in medical universities.

The scientific research and advanced pedagogic experience have proved that correct methods of teaching medical terminology serves the formation of a qualified specialist-physician both at the stage of the preparation of undergraduate diploma and stage of the postgraduate training, and also in the professional activities of the new generation of the teachers that are able to prove scientifically and implement practically the tasks of the modern education to teach and educate today's medical students.

It is distinguished that in teaching of the pharmaceutical nomenclature it is appropriate to use active learning methods, such as: problem solving and situational tasks of the professional activity, preparing the scientific research works, discussion, project method and so on.

Therefore, it was made the conclusion that the qualitative learning of the pharmaceutical nomenclature by the students of the higher education institutions promotes the conscious choice of the medications and fulfillment of the effective treatment.

Keywords: future physician; medical terminology; term-elements; term-system; pharmaceutical nomenclature.

Рецензенти

Безпалько О. В. – д. пед. н., проф.,
Чернуха Н. М. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2014